

EL PAPER DE L'ARTISTA EN LA HISTÒRIA

ART I HISTÒRIA

MARIA MORENO CANO

maria.moreno@ub.edu

Departament d'Història de l'Art

NOTES PRELIMINARS

Investigació finançada pel Ministeri d'Educació, Cultura i Esport del Govern espanyol per a la Formació de Professorat Universitari.

EL PAPER DE L'ARTISTA EN LA HISTÒRIA
D'artista artesà a l'antiguitat clàssica
a artesà anònim a l'alta edat mitjana

ART I HISTÒRIA

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Introducció

Fonts per a la investigació de l'estatus de l'artista

- DOCUMENTS EXTERNS → contractes, sumaris, declaracions sobre la renda
- DOCUMENTS AUTOBIOGRÀFICS → Diaris, autobiografies d'artistes i cartes escrites per i per a ells
- DOCUMENTS BIOGRÀFICS → escrits teòrics i biogràfics

Classificació de les arts

Antiguitat grecoromana

- ART = TECHNÉ: coneixement d'una tècnica o destresa especialitzada → regla
✘ Inspiració
- Classificació que separa:
 - ARTS LIBERALS O INTEL·LECTUALS → requereixen esforç i habilitat intel·lectual, no només tècnica
 - ARTS VULGARS → només en cal un coneixement tècnic, manual; treball físic

- No distinció entre artesà i artista
- Admiració envers pintors i escultors, però sense reconeixement social

GRÈCIA: període arcaic

- Artistes-artesans estrangers
- Encàrrecs d'obres per als tirans (Pisistràtides) → propaganda política i religiosa
 - Ceràmica de figures negres
 - Escultura: *kouroi* i *korai*
- Alguns artistes arriben a ser rics i amb renom
 - Signatura d'obres

GRÈCIA: període clàssic

- Dependència respecte dels encàrrecs de:
 - La polis i els seus governants
 - Grans santuaris
 - Particulars

Gran especialització i tallers
- Artesans de l'estat
 - Menyspreu cap a la seva professió
 - Sense defensa contra l'opinió pública
 - Estrangers (metecs)
- Ingressos
 - Escultura només donava per viure
 - Bon sou pels pintors, ceramistes i arquitectes
- Bona posició social i cultura d'alguns dels artistes més destacats

GRÈCIA: període clàssic

- Judicis pejoratus de la condició d'artesà
 - Filòsofs i literats menyspreen els oficis manuals
 - Societat aristocràtica que valora l'art però no el treball artesanal i els seus artífexs
- Esparta
 - Ofici de l'artesà considerat vil
- Literatura artística: primers tractats teòrics

GRÈCIA: període hel·lenístic

- Millor situació social de l'artista-artesà
 - Iconografia règia oficial → Retrat regi
 - Escultura: Lísip de Sició (escultor de cort)
 - Taller d'escultors
 - Pintura: Apel·les de Cos
 - Retrat com a mitjà de propaganda política → Alexandre el Magne, divinitzat i guerrer
 - Monedes i gemmes: Pirgoteles
 - Retrat monàrquic (s. IV a.C.) → vehicle de difusió política, religiosa i personalitat
 - ✘ Mosaïcistes, artesans de baixos estrats socials
 - Categoria social, alta remuneració, intimitat amb el rei
- Retrat psicològic
 - Retrats de pensadors

ROMA

- L'artesa ocupava generalment un lloc baix en la societat romana
 - Menyspreu vers l'artesa i el treball assalariat
- Estima de l'art grec
 - Espoli de patrimoni artístic
 - Fídies
 - Lísip
 - Artesans grecs a Roma
 - Noblesa de Roma exercí l'ofici d'artesa
 - Tallers de copistes

Classificació de les arts

Edat mitjana

- Art com a HABILITAT de la raó pràctica → regles
 - Belles arts + oficis manuals + ciències
- Continua i s'estableix definitivament la distinció, que romandrà fins gairebé el segle XIX:
 - ARTS LIBERALS → s'hi relacionen les activitats que requereixen el domini de les ciències que les conformen:
 - a) Trívium → gramàtica, retòrica, lògica
 - b) Quadrívium → aritmètica, geometria, astronomia, música
 - ARTS MECÀNIQUES → arts manuals, requereixen habilitat tècnica, no intel·lectual. Són menyspreades.

- Artesà anònim (alta edat mitjana)

ALTA EDAT MITJANA

- ✘ Equivalent al mot «artista» → matèria amb què es treballa o categoria professional:
pictor, aurifico, architectus, operarius...
- Anonimat
 - Treball en grup
 - ✘ Informació sobre l'artista
- No gaudeixen de cap reconeixement → figura modesta sense dret d'autoria
 - Artistes que signen obres:
 - Notícies documentals
 - Signatures escrites directament en les obres → *Beat de Girona* (ff. 283v-284r), 06/07/975:
Senior presbiter scripsit; Ende pictrix et Dei aiutrix frater Emeterius | El prevere Senior el va escriure; Ende, pintora i serva de Déu, Emeteri, frare i prevere [el van pintar]
 - Artesà sacrificat que aspirava a arribar a Déu mitjançant la seva emulació imperfecta

ALTA EDAT MITJANA

- Organització del treball:
 - OBRA / LÒGIA → per a les grans construccions arquitectòniques
 - TALLERS → divisió del treball entre mestre, ajudants i aprenents
 - GREMIS / CONFRARIES
 - Imprescindible afiliar-se i pagar taxes per exercir
 - Controlen el mercat artístic
 - Asseguren el preu i la qualitat de les obres, sotmeses a controls, i eviten la competència
 - Supervisen la vida professional i personal dels seus membres
 - Els membres tenen obligacions civils i religioses
 - Examinen els candidats a mestres de la professió
 - Pintors, escultors i arquitectes no tenen gremis propis
 - Pintors: farmacèutics
 - Escultors: orfebres / paletes
 - Arquitectes: picapedrers

ALTA EDAT MITJANA

- Remuneració de l'artista → Criteris per establir el valor d'una pintura:
 - Mides de l'obra
 - Qualitat dels colors (or i lapislàtzuli)
 - Nombre de jornades laborals per realitzar l'obra
 - Nombre de figures
- Clients: Església, reialesa, noblesa, municipis, comunes, gremis, ciutadà adinerat
- Pràctica artística conventual
 - Pertanyença a ordes religiosos → miniaturistes
- Analfabetisme
- ✘ Distinció part de l'obra acabada (executor físic) – concepció (promotor / ideador)
 - L'artista medieval, com a autor, no és una figura unívoca
- A la Baixa Edat Mitjana ja trobem l'artista present en la seva obra, mostrant orgull i certa reivindicació del seu treball

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA

- BARASCH, M.: *Teorías del arte: de Platón a Winckelmann*. Madrid: Alianza, 1999.
- MANCHO, C.: *El paper de l'artista en l'art medieval*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 2011.
- WITTKOWER, M.; WITTKOWER, R.: *Nacidos bajo el signo de Saturno: genio y temperamento de los artistas desde la antigüedad hasta la Revolución Francesa*. Madrid: Cátedra, 1985.

UNIVERSITAT DE
BARCELONA